

Syyhy

Syyhyn (Scabies) aiheuttaa syyhypunkki. Punkit ovat hyvin pieniä ja elävät ihoon kaivamissaan käytävissä. Syyhypunkki on ainoastaan ihmisen loinen. Kutina ja näppylöinti johtuvat ihon herkistymisestä punkeille ja niiden eritteille. Syyhy on edelleen yleinen.

Oireet

Tavallisin syyhyn oire on kutina, mikä on hankalinta iltaisin ja öisin. Iholla on pieniä tai isompia näppyjä sekä raapimisrikkoumia. Eniten oireilevat yleensä sormet ja ranteet, kyynärtaipeet ja kainalot, vatsan alue, pakaraseutu sekä jalkaterät. Pieniä vesikelloja ja märkänäppyjä on melko usein. Ohuita 5 mm:n pituisia kiemurtelevia punkin käytäviä löytyy useimmiten ranteissa ja sormihankaimissa. Koko ihon kattava karstasyyhy voi kehittyä vanhuksille sekä immuunipuutteisille henkilöille. Pikkulapsilla ja vanhuksilla syyhy voi levitä myös päänahkaan.

Leviäminen

Syyhypunkki tarttuu tiiviissä ihokosketuksessa ihmisestä toiseen. Tartuntoja saadaan seksin yhteydessä ja perhepiirissä. Ryhmissä, kuten lapsilla päivähoitossa tai vanhuksilla laitoshoidossa, syyhy leviää helpommin. Syyhyepidemiaa esiintyy hoitolaitoksissa, jolloin sekä hoitohenkilökunta että omaiset voivat saada tartuntoja. Lyhytkestoinen kontakti, kuten kätteleminen ei yleensä johda tartuntaan. Syyhypunkki ei elä ihmiskehon ulkopuolella vuorokautta enempää ja leviää siksi hyvin harvoin vuodevaatteiden välityksellä.

Itämisaika

Syyhypunkkitartunnan jälkeen on 2 – 4 viikon oireeton jakso. Sen jälkipuoliskolla tartunta voi jo siirtyä henkilöstä toiseen. Uusintatartunnassa oireeton jakso on lyhyempi. Joskus syyhy voi olla myös kutisematon tai vain vähän kutiseva.

Diagnoosi

Varma diagnoosi vaatii syyhykäytävien toteamisen. Lääkäri tai hoitaja voi löytää syyhypunkin käytävän päästä kaivamalla sen nuppineulalla mikroskopoitavaksi.

Hoito

Hoito on syyhypunkkiin kohdistuva lääkitys, käytössä olleiden vaatteiden ja vuodevaatteiden vaihto sekä tartuttajan ja mahdollisten tartunnansaaneiden hoito. Toistolääkitys viikon päästä on välttämätön hoidon tehon varmistamiseksi. Kaikki perheen jäsenet hoidetaan samoin samanaikaisesti.

Ohjeen mukaan toteutetun hoidon jälkeen 24 tunnin päästä voi palata töihin / kouluun.

Syyhylääkitys

Syyhylääkkeet ovat ilman reseptiä saatava permetriinivoide (Nix®) ja reseptillä saatava ivermektiiinitabletti (Scatol®) sekä rikki-vaseliini voide (ex-tempore valmiste).

Nix® -voide (permetriini; 30 g putkilo)

Voide levitetään puhtaalle ja kuivalle iholle varpaankärjistä leuankärkeen, niskaan ja korvien seutuun, pikkulapsilla ja vanhuksilla myös hiuspohjaan ja kasvoihin. Erityisen huolellisesti voidetta on levitettävä varpaiden- ja sormienväleihin, kynsireunuksiin, napaan, kainaloihin sekä nivusiin ja ulkoisiin sukuelimiin. Vaikutusaika on aikuisilla 8 – 15 tuntia ja pikkulapsilla 6 – 8 tuntia. Keskimääräiset yhteen hoitoon tarvittavat voidemäärät ilmenevät pakkauksen ohjeista. Imeväisille lääkäri määrää käsittelyajan.

Voidehoidon tehostamiseksi, pukeudu hoidon ajaksi pitkähihaiseen paitaan ja pitkälahkeisiin housuihin yms. Laita jalkoihin housujen päälle yltävät puuvillasukat ja käsiin puuvillakäsineet. Pue pikkulapsen päähän puuvillainen kypärämyssy.

Hoidon lopuksi iho pestään vedellä ja saippualla. Jos käsien ja alapään pesu on välttämätöntä hoidon aikana, voidetta levitetään heti uudelleen näille alueille.

Nix® -hoito toistetaan viikon kuluttua. Oireettomat perheenjäsenet tai muut kontaktihenkilöt hoidetaan myös kahdesti.

Scatol® -tabletit (ivermektiiini 3 mg tbl)

Syyhy voidaan hoitaa myös Scatol tableteilla. Ivermektiiini-annos on 0,2 mg/ kg. 60-kiloiselle annos on 12 mg eli 4 tablettia kerta-annoksena, mikä on tavallinen aikuisen annos. Scatolia voidaan käyttää myös yli 5-vuotiaalle/ yli 15 kg painavalle lapselle. 15 kg painavan lapsen annos on 3 mg eli yksi Scatol tabletti. Tabletit otetaan kerta-annoksena ruoan kanssa. Tablettihoito uusitaan viikon kuluttua. Toistaiseksi sisäistä lääkitystä ei suositella raskaana olevalle ja imettävälle vain lääkärin erillisellä ohjeella.

Rikki-vaseliini voide (ex-tempore valmiste)

10% rikkivaseliiniseos aikuisille, 5% rikkivaseliiniseos alakouluikäisille ja sitä pienemmille lapsille. Voidetta levitetään puhtaalle ja kuivalle iholle. Voidetta tulee käyttää leuasta alaspäin kaikille ihoalueille huolellisesti levittäen, myös taivealueet, varpaidenvälit, kynsireunat, napa sekä ulkoiset sukupuolielimet. Alle 2v ikäisille lapsille voidetta levitetään myös päänahkaan ja kasvoihin (ei silmänympäryksiin)

Voidetta käytetään kerran päivässä, kolmena peräkkäisenä päivänä. Näiden päivien välissä ei pestä ihoa. Jos ihon pesu on välttämätön (esim. kädet, intiimialueet), tällöin voidetta levitetään

uudelleen samoille alueille. Kolmannen päivän jälkeen iho pestään huolellisesti saippualla ja vedellä sekä tehdään kodin siivous ja sänkyvaateiden huolto. Hoito uusitaan viikon kuluttua samalla tavalla. Rikkivoideseos on turvallinen myös raskauden aikana sekä alle 2kk ikäisille vauvoille.

Muu hoito

Ensimmäisen syyhylääkityksen jälkeen syyhyihottumaa hoidetaan voiteella, jossa on kortisonia esim. Hydrocortison® 1%. Voidetta levitetään kahdesti päivässä niin kauan kuin ihottumaa on jäljellä. Kutinaa lievitetään tarvittaessa reseptillä saatavalla tablettilääkityksellä (Atarax®).

Vaatteiden käsittely

Ensimmäisen syyhylääkekäsittelyn yhteydessä käytössä olleet vaatteet, pyyhkeet ja vuodevaatteet pannaan tavalliseen konepesuun (vähintään 50°C). Jos vaate ei kestä tavallista vesipesua esim. kengät, ne voidaan laittaa muovipussissa pakastimeen vuorokaudeksi tai vähintään viikon ajaksi jätesäkkiin. Käsittelyn jälkeen tavarat kannattaa vielä tuulettaa. Patja ja makuuhuone imuroidaan huolellisesti. Jos Nix® -voide on iholla yön yli, lakanoiden vaihto ja siivous tehdään aamulla hoitovoiteen pois pesemisen jälkeen. Käyttäkää tällöin muovisia suojakäsineitä. Toisen lääkehoidon yhteydessä vaatetus vaihdetaan kuten ensimmäisellä kerralla.

Jälkioireilu

Syyhytartunnan aiheuttama kutina ja iho-oireilu kestävät usein 2 – 4 viikkoa. Se johtuu ihon tulehdusreaktiosta eikä tarkoita syyhypunkkihoidon epäonnistumista. Omin päin ei pidä käyttää Nix® -voidetta kahta kertaa enempää, koska voide saattaa myös ärsyttää ihoa. Sekä Nix -voide että Scatol- tabletit ovat yleensä hyvin siedettyjä. Hoito saattaa joskus epäonnistua eri syistä. Epäselvissä tapauksissa on mentävä uudelleen lääkäriin.